

Zevedei Barbu

Drum și destin printre
husarii istoriei
O narațiune bio-culturală

Introducere, postfață și traducere de
Michael Finkenthal

Tracus Arte
2016

Cuprins

Introducere.....	5
Partea I	14
Laus Stultitiae	36
Eu și Europa.....	47
Departa de România.....	91
Partea II.....	106
Vita Nova	112
Sussex University	131
Postfață	195
ANEXĂ.....	223
Despre limitele autotranscendenței	225
IMAGINI	235

Partea I

Un cocoloș de cam cinci kilograme, cu doi ochi, două urechi, o gură și un nas, m-am născut într-o noapte friguroasă a lui ianuarie 1914, într-un pat cald. Mai târziu mi s-a spus că mama, Ana, a născut fără complicații, ușor, eu fiind al cincilea copil. Cum în acea seară cele nouă luni de sarcină se apropiau de sfârșit, mama s-a culcat devreme, iar după o vreme tata a intrat în dormitor cu pocalul său de cvas. Ochii lui albaștrii o priveau cu tandrețe, dar se putea citi în ei și o oarecare îngrijorare: moașa satului întârzia. În cele din urmă a ajuns tocmai la momentul potrivit și după ce a luat căldarea cu apă fierbinte de pe soba din bucătărie și a adăugat apa rece, mi-a făcut prima baie din viață. Tata a aruncat câțiva bușteni în sobă și a ieșit din dormitor. Puțin mai târziu, la plecare, moașa i-a spus în trecere: „Băiatul e zdravăn și frumos; n-ai auzit nici urmă de plâns, nu-i așa? N-a scâncit nici măcar atunci când l-am scăldat în covata cu apă fierbinte.” Mă grăbesc să adaug că avea literalmente dreptate: din acel moment și până la vârsta de doi ani și jumătate n-am scos niciun cuvânt. Apoi am început deodată să vorbesc pronunțând cuvintele în modul cel mai clar. După ce a condus-o pe moașa în întuneric până la poartă, tata a trimis-o pe sora mea, Iuliana, care avea de acum 14 ani, în camera alăturată să o ajute pe mama; apoi, întinzând mâna înspre

raftul care se afla deasupra unui dulăpior vopsit în culori vii, meșterit cu mulți ani în urmă de tatăl său, a dat jos un calendar vechi greco-ortodox și, după ce l-a consultat cu băgare de seamă, a înscris pe ultima pagină, în ceaslovul familiei, la capătul unei liste de nume care începea cu Iuliana și se termina cu Romuel, „Zevedei, născut pe 28 ianuarie la ora 8:15, seara”. În felul acesta, mi-a conferit o poziție oarecum centrală, nepotrivită mie, cea a biblicului Zevedeu, tatăl lui Iacov și Ioan, apostolii lui Isus. De atunci și până astăzi, la vârsta de șaptezeci și opt de ani împliniți, n-am întâlnit pe nimeni care să poarte acest nume. Să fi fost un blestem, să-mi fi adus noroc? Greu de spus; poate că ambele.

Locul nașterii mele în Transilvania, la poalele Carpaților, aparținuse înainte de Primul Război Mondial Austro-Ungariei. Numele satului era Reciu, un nume care, desigur, sugerează „recele” sau răcoarea montană, dar o asemenea interpretare filologică e probabil greșită, având în vedere că pe aceste meleaguri s-au perindat de-a lungul anilor unguri, sași, slavoni și multe alte populații din a căror limbi ar putea să provină acest nume.² Casa în care m-am născut, cunoscută în familie sub numele de „Casa veche”, fusese construită din lemn de bunicul meu, Andrei Barbu, la poalele unei ulițe pietruite care cobora în pantă. De la ferestrele din față se vedea poarta mereu deschisă a cimitirului de peste drum. Casa, care avea în total doar trei camere, era înconjurată de

---

2. Într-adevăr, numele mai vechi al comunei situate în județul Alba fusese Recea, dar există și un nume german al satului, Rättsch, și unul maghiar, Szebenrécse (n.t.).

o grădină în care doi cireși mari încadrau o potecuță care conducea înspre poartă; în spatele ei, se afla o șură mare, cu intrarea în mijloc. Înăuntru, la stânga, se afla grajdul și în dreapta o magazie pentru unelte și alte lucruri folosite în gospodărie. Nu departe de șură, înconjurată de o livadă de pomi fructiferi, pruni, peri, meri și caiși, se afla bucătăria. Toate, în paralel cu strada care cobora înspre ulița principală, numită și strada „de sus”, care ducea înspre biserică. Acolo, pe cea mai frumoasă uliță de sat românesc pe care mi-o amintesc din anii copilăriei mele, se înălțau case mari din piatră, cu grădini și livezi încăpătoare. În casa din dreapta noastră locuia o bătrânică cu fiul ei, două personaje misterioase: țărani aparent lipsiți de orice bunuri vizibile duceau o viață de sihaștrii, curați și foarte tăcuți. Puțin mai jos, pe aceeași parte a străzii locuia într-o casă cu pereți de cărămidă, împreună cu fiica sa, cantorul bisericii noastre. Vizavi de ei, stătea un vecin care citea mereu ziarul pe banca de piatră lipită de casa lui. Mai încolo, la capătul străzii locuia nașul meu, un om vânjos pe care însă tata îl considera un prostănac deoarece, zicea el, „vorbește mult și zice puțin”. Cum la noi nu se punea mare preț pe asemenea înrudiri, i-am întâlnit personal pe nașul și nașa mea doar o dată în viață, la botez.

Cu excepția vorbitului, creșteam și mă dezvoltam repede și asta probabil din două motive: fiind cel mai tânăr dintre copii, aveam mereu de la cine să învăț și, mai mult, sora mea Iuliana era la vârsta când instinctele ei materne începeau să se manifeste. Dar mai mult decât orice m-au influențat, cred, lucruri și evenimente legate de ceea ce se petrecea în afara

casei: cum războiul a început la doar șase luni după nașterea mea, tata împreună cu mai mulți vecini au fost recrutați și astfel viața satului nostru a devenit deodată destul de agitată. Lucruri ieșite din comun au început să se facă resimțite, într-atât încât am amintiri clare ale unor evenimente petrecute când aveam doar trei ani sau trei și jumătate. Îmi închipui că pentru mulți asemenea afirmații aduc mai degrabă a *Dichtung* decât a *Wahrheit*, mai mult a ficțiune decât a fapt, dar să nu uităm că eu sunt arhitectul și, în același timp, depozitarul materialelor de construcție ale acestor amintiri. Îmi amintesc, spre exemplu, o noapte de vară (august) a anului 1916, când lumina produsă de artileria germană, aflată doar la vreo 20 de km de noi, străpungea din când în când întunericul nopții. Îmi amintesc că a doua zi dimineața ne-am regăsit cu toții într-o căruță care urma să ne transporte undeva într-o pădure, în afara pericolului și mi-i amintesc pe Simion și pe diaconul nostru intrând împreună cu notarul în ogradă și vorbind cu mama. Nu știu ce i-au spus, dar noi n-am mai plecat. După câteva zile, soldații germani au intrat în sat și eu îi observam în vreme ce ei făceau de gardă în fața casei noastre. Am îndrăznit să-l ating chiar pe Hermann care păzea casele din jur și care mai apoi a intrat de câteva ori și în casa noastră. Știu chiar și de ce îmi amintesc de el: într-o dimineață însorită, după ce m-a văzut în fața casei și a constatat că am părul prea lung, s-a repezit până la cartierul lor general și s-a întors cu o mașină de tuns și, cu un zâmbet larg pe față, s-a apucat să mă tundă de îndată. Spre norocul meu am fugit și cum eram iute de picior, am scăpat. Am rămas totuși cu o experiență traumatică; ce-i

drept, mai puțin traumatică decât aceea avută când am ucis pasărea pe care fratele meu, Silvestru, o ținea într-o colivie ca să mă răzbun pentru nu mai știu ce nemulțumire pe care mi-o provocase.

Din fericire, însă, nu toate experiențele mele din acei ani au avut un caracter traumatic. Unele, precum participările la slujbele duminicale, mi-au lăsat chiar impresia unor evenimente „celeste”. Căsuța noastră de lemn era situată la capătul străzii care ducea, după un urcuș sinuos, la intrarea principală a unei vechi biserici, construite cu mai bine de trei sute de ani în urmă. De îndată ce am început să umblu și mi s-a permis să ies singur din curte, am petrecut, mai ales în lunile de vară, ceasuri întregi pe treptele de piatră care duceau la gradina plină de flori în mijlocul cărora se întrezăreau pietre funerare, dintre care prima din dreapta era a bunicului Andrei. Faptul că am crescut lângă biserică, în umbra sălciilor din cimitirul din spatele ei, a avut în anii copilăriei, fără îndoială, o mare influență asupra mea. Desigur, această observație este mai mult sentimentală decât de natură pur religioasă. În primul rând, fiindcă urcatul celor șase trepte de ciment îmi părea o adevărată aventură. Spre disperarea mamei, foloseam treptele de piatră ude drept suport pentru a modela din lut diverse figurine: flori sau păsări, turnuri de biserică sau chiar fețe umane. Îmi amintesc o dată după amiază în care, de pe aceste trepte, am zărit un soldat care-mi zâmbea urcând ulița înspre biserică; nu l-am recunoscut pe tatăl meu, care venea acasă de pe frontul italian, pentru o scurtă permisie.

Sussex University

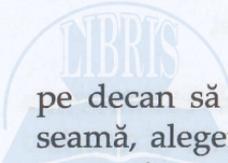
La Congresul Internațional de Sociologie de la Evian (1957) l-am întâlnit, printre alții, pe Asa Briggs, în acel moment profesor la Leeds, care mi-a comunicat că era pe cale să treacă la nou înființata Sussex University, una din cele șapte noi universități care urmau să-și deschidă porțile în anul universitar 1960-1961. Profesorul Briggs mi-a explicat că noua instituție avea misiunea de a revigora sistemul universitar britanic prin altoirea metodelor atât de reușite ale tradiției Oxbridge cu o structură educațional-administrativă modernă: tutoratul va fi practicat ca metodă de învățământ la scară largă, departamentele vor fi înlocuite în unele cazuri cu unități mai mari și mai diverse (*Schools*), studenții vor avea mai multe opțiuni în ceea ce privește domeniile de studii și un cuvânt de spus în determinarea curriculumului care determină acordarea titlurilor universitare; pe scurt, era vorba de a crea un nou tip de student, profilat pentru studii interdisciplinare. Cunoscând activitățile mele de la Glasgow, Briggs m-a îndemnat călduros să consider un transfer la Sussex. În 1962 profesorul Asa Briggs a fost numit Decan al Școlii de Studii Europene; Patrick Corbett, pe care-l întâlnisem cu doi ani în urmă la un seminar interdisciplinar la Geneva, devenise între timp și el profesor la Sussex University; am făcut tot posibilul să atrag atenția celor doi

asupra candidaturii mele, și eforturile au dat roade. Cu o enormă bucurie am primit scrisoarea care mă anunța că, începând cu luna septembrie 1963, eram numit conferențiar la Școala de Studii Sociale. La venirea mea la Sussex, universitatea avea doar treizeci de cadre didactice și cam o sută de studenți; prin urmare, pot să mă consider un membru fondator al ei.

În decursul primului meu semestru la noua universitate, gândurile mele au fost dominate de un fel de *Schwindel der Freiheit* (amețeală adusă de sentimentul libertății). În jur, nimic nu părea organizat și definit cu precizie, cel mai puțin stabilit fiind statutul meu în plan profesional și funcția mea. Treceam mereu de la un departament la altul, de la sociologie la psihologie socială și de la filosofie la științe politice; migram și de la o „Școală” la alta: studii sociale, apoi studii engleze și europene. Am ajuns la un moment dat și la *School of African and Educational Studies*. Mă deplasam fizic dintr-o clădire într-alta, dintr-un birou în altul până când, în cele din urmă, m-am stabilit în clădirea Institutului de Artă, a doua construcție (aproape) terminată în acel moment. Am petrecut ore întregi așteptându-l pe decan în speranța că-mi va spune unde să merg și ce anume să fac: întrebările mele ajungeau la o inimă caldă, dar o minte oarecum confuză. Întrebărilor mele, Patrick Corbett le răspundea cu vocea lui de bas: „Eu credeam că ai venit aici să predai filosofie și în această calitate ești bine-venit, dar – și acesta este un *dar* de o importanță capitală – îți voi fi foarte recunoscător dacă mă vei ajuta în procesul de interviuare și de selecție a noilor membri ai departamentului.” Ceea ce am și făcut de

mai multe ori chiar; de fiecare dată însă rămâneam amândoi uimiți să constatăm că lectorii și conferențiarii tineri nu numai că nu erau deloc pregătiți pentru studii interdisciplinare, dar și în disciplinele în care erau aparent specialiști, erau adesea incapabili să depășească pozitivismul logic și filosofia lui Wittgenstein. Când am întrebat odată un candidat despre poziția lui Hegel față de Kant, mi-a răspuns zâmbind, deloc jenat: „cine se mai interesează astăzi de asemenea lucruri?”. Fără să mă privească, Corbett a mormăit „ți-am spus, nu-i așa?”.

Primul curs pe care l-am predat la Sussex unui grup de șapte studenți care veneau de la departamentele de studii politice, economice, istorie și engleză a fost intitulat „Mișcări sociale și revoluții: o interpretare socială și psihologică”. În cel de-al doilea semestru, acesta s-a transformat într-unul de studii comparative ale revoluțiilor în general, ceea ce va deveni în timp una din specialitățile mele la Sussex University. În anul următor, după ce am condus câteva seminarii de psihologie socială, am fost solicitat de către decanul de la Studii Americane și Engleze să țin un curs despre „Max Weber și conceptul de societate modernă” și un altul despre „Sociologia teatrului”, ambele pentru un grup mai mare de studenți care-și pregăteau licența. Și acestea au devenit cursuri centrale și foarte populare în cadrul Școlii de Studii Umaniste. Ele au rezolvat problema definirii unei discipline noi, sociologia, în cadrul studiilor de științe sociale, domeniu care lipsea în universitățile britanice, poate cu excepția lui *London School of Economics*. Următorii doi ani i-am petrecut ajutându-l

pe decan să creeze infrastructura necesară: mai cu seamă, alegerea cadrelor didactice și stabilirea unui curriculum pentru studiile de sociologie. Educația universitară britanică intra într-o nouă eră: sociologia s-a dovedit a fi cel mai popular domeniu de studii la Sussex și, practic, în toate universitățile nou înființate. Mulți antropologi, istorici și specialiști în geografie au sărit în barca sociologiei, fapt care era pe cât de încurajator, pe atât de îngrijorător în același timp. În ciuda deschiderii și a eforturilor noastre, aveam impresia că va fi imposibil să stabilim un program coerent cu un grup profesoral tânăr, care se dovedea a fi foarte eterogen. Spre sfârșitul celui de-al treilea an (1966), noul subiect de studii a debutat cu mult succes, cel puțin în mod formal. Au mai trecut doi-trei ani până când întreg sistemul a devenit suficient de încheșat pentru a ne lansa și în domeniul studiilor postuniversitare.

Aș exagera dacă aș spune că această evoluție a clarificat poziția mea și a redus starea de tensiune în care trăiam în acești ani de început. Fiind prima universitate creată după război, ea a devenit cu repeziciune o instituție extrem de competitivă. În decursul ultimilor cinci ani petrecuți acolo, Sussex s-a transformat într-un fel de Mecca a tuturor noilor universități și foarte mulți cercetători talentați și extrem de ambițioși s-au grupat acolo. Cum guvernele britanice de după război nu au acordat prioritate învățământului superior, corpul didactic universitar era mereu frustrat și într-o neîncetată tensiune. Doar o infimă minoritate ajungea la posturile cele mai înalte, majoritatea celor care predau se pensionau, în cele din urmă,

indiferent de meritele lor științifice, doar cu titlul de lector. Totuși, Sussex a reușit nu doar să adune cadre didactice de bună calitate, dar și să recruteze studenți foarte buni. Cum Oxford și Cambridge erau universități relativ mici și deschise în majoritate doar bărbaților, țara era plină de tineri extrem de talentați, printre care foarte multe femei, în căutarea unor instituții de calitate în care să urmeze studii superioare. Universitatea Sussex, în primii zece ani ai existenței sale, a fost poreclită „Oxfordul de pe malul mării”. Comparația era doar parțial exactă, fiindcă Oxford aducea mai degrabă a mânăstire retrasă și liniștită, în timp ce Sussex semăna cu stup de albine. Toată lumea, dar mai cu seamă tinerii, erau mânați de ambiții nemărginite și fiecare voia să ocupe locul celuilalt; o ședință a universitarilor dădea impresia unei sesiuni într-un parlament sud-american. Oamenii vorbeau în același timp, se contraziceau mereu și toate reuniunile se terminau fără a se putea ajunge la vreo decizie definitivă; chiar și cei care aveau un fizic robust ieșeau de la aceste întruniri livizi și cu privirile rătăcite. Mai târziu, când studenții și-au câștigat dreptul de a participa la consiliile profesoriale, lucrurile s-au agravat și mai mult. Pe scurt, eram un om fericit dacă după patru ore de deliberări pe o temă precum „ce fel de capelă ar fi de construit în campusul universitar?”, vice-rectorul, Lordul John Fulton, încheia discuția spunând, pentru a nu știu câta oară, „dacă voi aștepta să ajungeți la o concluzie, nu voi reuși să fac nimic pentru această universitate”. O vreme a condus instituția prin decrete și am apreciat într-atât această formă de dictatură încât le-am spus studenților că, în fazele incipiente ale oricărei comunități sau